

УДК 336.145.1

П. Латковський,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»

**МІСЦЕ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ У СТРУКТУРІ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ**

Як у юридичній, так і економічній літературі часто використовуються поняття, які займають особливе місце в ряді правових цінностей. Саме до таких понять і належить поняття фінансової системи. Як правило, фінансова система розвинених країн включає такі ланки фінансових відносин: бюджетну систему; спеціальні державні позабюджетні фонди; державний кредит; фінанси підприємств різних форм власності; фінансовий ринок.

Уперше український законодавець почав писати про фінансову систему в Законі про економічну самостійність, в якому на основі Декларації про державний суверенітет України визначався зміст, мета і основні принципи економічної самостійності України як суверенної держави, механізм господарювання, регулювання економіки і соціальної сфери, організації фінансово-бюджетної, кредитної та грошової системи Української РСР. Таким чином, уперше законом встановлювалося, що українська держава має власну фінансову систему. Пізніше Законом про бюджетну систему України було зазначено, що бюджет є складовою частиною фінансової системи України, однак при цьому жодний нормативний акт не розкривав поняття фінансової системи.

Фінансова система складається з окремих ланок. Відмітимо, що таке розмежування фінансової системи зумовлене відмінностями в завданнях кожної ланки, а також у методах формування і використання централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів. Загальнодержавні централізовані

фонди грошових ресурсів створюються шляхом перерозподілу частини ВВП.

Важлива роль, яку виконує держава у сфері економічного і соціального розвитку, призводить до необхідності централізації в її розпорядженні значної частини фінансових ресурсів. Формами їх використання є бюджетні і позабюджетні фонди, за рахунок яких забезпечуються потреби держави у вирішенні економічних, політичних і соціальних завдань. Децентралізовані фонди грошових коштів утворюються з грошових доходів і накопичень самих підприємств.

Незважаючи на розмежування сфер діяльності, застосування особливих способів та форм утворення і використання грошових фондів у кожній окремій ланці, фінансова система є єдиною, тому що базується на єдиному джерелі ресурсів усіх ланок даної системи.

Взаємозв'язок і взаємозалежність складових ланок фінансової системи зумовлені єдиною сутністю фінансів. Через фінансову систему держава впливає на формування централізованих і децентралізованих грошових фондів, фондів накопичення і споживання, використовуючи для цього податки, витрати державного бюджету, державний кредит. Тож саме бюджетна система займає особливе місце у структурі фінансової системи держави. І тут потрібно зауважити, що Державний бюджет виступає головною ланкою фінансової системи. Він являє собою форму утворення і використання централізованого фонду грошових коштів для забезпечення функцій органів державної влади.

Бюджетний устрій України визначається з урахуванням державного устрою і адміністративно-територіального поділу України.

Відмітимо, що однією з найважливіших характеристик бюджетного устрою держави є структура його бюджетної системи, побудова якої залежить, у першу чергу, від форми державного устрою країни. Під формою державного устрою розуміється територіально-політична організація держави, включаючи політико-правовий статус його складових частин і принципи взаємовідносин між собою центральних і регіональних державних органів.

В унітарних державах є два рівні бюджетної системи: державний бюджет і місцеві бюджети. Бюджетна система федеративної держави складається із трьох рівнів: державного (федерального) бюджету, бюджетів суб'єктів федерації і місцевих бюджетів. Два перших рівня бюджетної системи федеративної держави відносяться до державних фінансів. Конституція РФ, наприклад, визначає самостійність органів місцевого самоврядування, яка забезпечується за рахунок власних джерел доходів, і не включає їх до складу державних фінансів.

Разом із тим, наприклад, бюджетна система США включає федеральний бюджет, бюджети 50 штатів і місцеві бюджети (графств, муніципалітетів, тауншипів). У США не існує єдиної системи місцевих органів влади, оскільки кожен штат має право вирішувати це питання на свій розсуд відповідно до встановленої ним же адміністративно-територіальною системою. Графства є основними адміністративно-територіальними одиницями, на які діляться штати, причому у країні налічується понад три тисячі графств, але розмір їх територій і чисельність населення різні. Особливістю американської системи місцевого самоврядування є тауншипи, тобто самоврядні громади, що входять у графство [3, с. 395–397].

У Канаді бюджетна система складається з федерального бюджету, бю-

джетів 10 провінцій, а також місцевих бюджетів (громад, областей, графств).

Можливе існування конфедеративної (союзної) держави, що представляє собою утворений на постійній основі союз суверенних держав, націлений, як правило, на досягнення політичних або військових цілей. Зазвичай держави, що входять до складу конфедерації, мають власні бюджетні системи. У той же час може створюватися і бюджет конфедерації, що формується із внесків, що входять у конфедерацію держав.

Рівні бюджетної системи залежать від наявності в країні різних рівнів державного і муніципального управління; рівень бюджетної системи відповідає рівню управління. Верхній рівень бюджетної системи в унітарних державах представлений завжди одним бюджетом – бюджетом центрального уряду, якщо це федеративна держава – федеральним бюджетом та бюджетами державних позабюджетних фондів. Другий рівень бюджетної системи, як і третій, представлений різними видами бюджетів залежно від специфіки тих державних і муніципальних утворень, які зумовлюють відмінності в державному устрої конкретних країн.

Таким чином, вид бюджету завжди пов'язаний із конкретним органом влади, основною фінансовою базою діяльності якого він є. У державах з федеративним устроєм бюджети середньої ланки бюджетної системи можуть співвідноситися з федеральним бюджетом по-різному: або відповідно до принципу рівності бюджетів суб'єктів федерації у взаємовідносинах із федеральним бюджетом (симетрична федерація із симетричними бюджетними правами суб'єктів федерації); або, навпаки, взаємовідносини суб'єктів федерації з федеральним центром характеризуються нерівністю (асиметрична модель бюджетної системи федеративної держави).

Істотні відмінності в організації та характері функціонування бюджетних систем існують у державах із ліберально-демократичною і адміністратив-

Статья посвящена изучению места бюджетной системы в структуре финансовой системы страны. На основе системного анализа действующего законодательства сделан вывод о необходимости совершенствования правового регулирования бюджетной системы, повышения эффективности расходования бюджетных средств, осуществления финансового контроля над такими процессами, ведь бюджетная система является главным звеном отражения экономических отношений в процессе воздействия государства на реальный сектор экономики.

The article is devoted to the study of the place of the budget system in the structure of the financial system of the country. On the basis of systematic analysis of the current legislation, the conclusion is made on the need to improve the legal regulation of the budget system, increase the efficiency of spending budget funds, and financial

control over such processes, as the budget system is the main link of reflection of economic relations in the process of state influence on the real sector of the economy.

Література

1. Бюджетний Кодекс : Закон України № 2456-VI від 8 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст. 572.
2. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / За ред. Т.А. Латковської. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 176 с.
3. Баглай М.В. Конституционное право зарубежных стран. Москва : Норма, 2004. 832 с.
4. Латковський П.П. Бюджетна система та принципи її побудови. Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 12-13 грудня 2014 р.). Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. Частина II. С. 27–29.
5. Солдатенко О. Актуальні питання вдосконалення бюджетного законодавства України. Юридична Україна. № 11. 2013. С. 37–42.

